
IN MEMORIAM: mr. sc. JAKOV RADOVČIĆ

(2. srpnja 1946. – 27. srpnja 2021.)

KATARINA KRIZMANIĆ □ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

---

mr. sc. NEDILJKA PRLJ-ŠIMIĆ □ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

---

sl.1. Jakov Radovčić u posjetu knjižničkom muzeju i nalazištima hominina Kenija, 1980.

sl.2. Jakov Radovčić sudionik simpozija *Ancestors: the Hard Evidence*, i izložbe *Ancestors: Four Million Years of Humanity*, American Museum of Natural History, New York, 1984.

Bilo je to 1990-ih godina kad nam je Jakov kao mladim kustosicama predložio da napišemo članak za jednu monografiju. Napisale smo taj članak, kao što smo i sljedećih godine napisale još niz drugih zajedničkih radova, pa ćemo i ovaj spomen na Jakova zajednički potpisati. Ali teško je nešto ukratko reći o čovjeku čiji je život bio toliko sadržajan, a doseže na polju muzejske djelatnosti, kulture i znanosti nemjerljivi, i još ste ga usto poznavali dulje od trideset godina i gotovo jednako toliko radili u istome muzeju, surađivali i dijeli mnoge lijepe trenutke...

Jakov Radovčić rođen je 2. srpnja 1946. u Kostanju, podno Mosora, na području negdašnje slavne Poljičke republike. Sretno djetinjstvo proveo je u roditeljskoj kući, velikom kamenom zdanju u središtu sela, u blizini crkvenog zvonika, u zdanju u kojemu je ujedno bila i škola u kojoj kreće u prvi razred. Vrlo rano s obitelji seli u Split i nastavlja svoje osnovnoškolsko, a potom i gimnazijsko obrazovanje. Studij geologije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu upisuje 1965. te uspješno završava 1970. godine. Odmah nakon diplome dobiva svoje prvo radno mjesto – postaje asistent u Geološko-paleontološkoj zbirici i laboratoriju za krš tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te istodobno upisuje i poslijediplomski studij paleontologije i biostratigrafije. Kao mlad i perspektivan znanstvenik 1972. sudjeluje u američko-hrvatskom projektu istraživanja fosilnih riba iz krednih naslaga Jadranske karbonatne platforme, koji se provodio u suradnji Smithsonian Institution iz Washingtona i zagrebačkoga Geološko-paleontološkog muzeja. Potom dobiva i stipendiju „Joyce and Zlatko Baloković Scholarship Fund” za poslijediplomsko školovanje iz paleontologije na Sveučilištu Harvard u SAD-u, ali je taj dvogodišnji studij, radi svrhovitije i uže specijalizacije iz paleontologije, obavio na Biološkom odjelu Sveučilišta Illinois u Chicagu, gdje je 1974. obranio magistarski rad naslova *Some new upper Cretaceous teleosts from Yugoslavia with special reference to localities, geology and paleoenvironment*. Tijekom studija kraće je razdoblje bio zaposlen i kao asistent-istraživač na istom Sveučilištu, a imao je prigodu sudjelovati i u nekoliko terenskih istraživanja u zapadnim i južnim dijelovima SAD-a (u Kansasu, Texasu) kojima je cilj bilo prikupljanje fosilnih vertebrata.

Nakon povratka iz SAD-a i nostrifikacije magistarskog rada nastavlja raditi kao znanstveni asistent u Zavodu za paleontologiju i geologiju kvartara Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te se priključuje i terenskim istraživanjima u Hrvatskoj, počevši s Velikom pećinom kod Višnjice, sjeverozapadno od Ivanca. Nadalje, sudjelovao je u iskopavanjima i obradi poznatih paleontoloških i paleoantropoloških lokaliteta iz gornjeg pleistocena Hrvatske, ali i iz Bosne i Hercegovine, koje je vodio znanstveni savjetnik Mirko Malez, tadašnji voditelj Zavoda. Time je već na

sl.3. Jakov Radovčić s ostacima krapinskih neandertalaca snimljen za njemački magazin GEO, Hrvatski prirodoslovni muzej, 2001.

samom početku karijere stekao vrijedno iskustvo i razvio zanimanje za paleoantropologiju, interdisciplinarnu znanost o čovjeku geološke prošlosti.

Svoja stečena znanja primjenjivao je i prenosio kao honorarni asistent u Geološko-paleontološkom zavodu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta (od 1975. do 1978.), a jedan semestar predavao je i uvodni kolegij u paleontologiju na istom fakultetu. Osim toga, generacijama studenata Stomatološkog fakulteta držao je predavanja u sklopu kolegija Morfologija zubi s dentalnom antropologijom.

Kada je 1980. umirovljen direktor Geološko-paleontološkog muzeja Ivan Crnolatac, Jakov Radovčić prelazi u Muzej, instituciju u kojoj će ostati do kraja radnog vijeka i u potpunosti se ostvariti u profesionalnom smislu. Nakon dolaska u Muzej preuzima brigu o zbirkama fosilnih kralješnjaka i krapinskog pleistocena te nastavlja svoje obrazovanje različitim specijalizacijama i usavršavanjima u eminentnim europskim i svjetskim institucijama (Natural History Museum, London; Naturhistorisches Museum, Beč; Paris i Bordeaux, Francuska; Kenijski nacionalni muzej, Nairobi; American Museum of Natural History, New York; Museum of Anthropology, University of Pennsylvania, Philadelphia; University Museum, University of Michigan, Ann Arbor; Field Museum of Natural History, Chicago; Department of Anthropology, Natural History Museum, Lawrence, Kansas itd.). Godine 1997. dobio je DAAD stipendiju te bio na dvomjesečnome studijskom boravku u paleontološkim i muzejskim institucijama Njemačke (Bayerische Staatssammlung für Paläontologie und Geologie, München; Staatliches Museum für Naturkunde Stuttgart; Naturmuseum Senckenberg, Frankfurt itd.).

Znanstveni i muzejski rad Jakova Radovčića temeljio se i vezao za Zbirku krapinskog pleistocena, koju je Dragutin Gorjanović-Kramberger prikupio, obradio i pohranio u Muzeju, gdje se i danas čuva kao iznimno vrijedna studijska muzejska zbirka, referentna svjetska građa važna za izučavanje neandertalaca, ali i fosilnog čovjeka uopće.

Jakov Radovčić je tijekom cjelokupnoga muzejskog, znanstvenog i kulturnog djelovanja, kojemu svakako treba pridodati značaj spomenute zbirke te zanimanje svjetske znanstvene zajednice za nju, uvelike pridonosio suradnji Geološko-paleontološkog muzeja, odnosno Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja s mnogim inozemnim institucijama, posebice s vodećim paleoantropolozima svijeta. Gotovo svi oni redovito su dolazili u Muzej kako bi radili na znanstvenim i stručnim analizama te na komparativnim studijama vrijednog fundusa „krapinske zbirke“, a Jakov je cijeloga svog radnog vijeka, a i poslije, u mirovini, održavao s njima ne samo profesionalne, već i dugogodišnje prijateljske veze.

Predanim i posvećenim radom na tom vrijednom segmentu naše nacionalne baštine Jakov spoznaje problematiku prirodoslovlja u muzeologiji te uspješno oblikuje ideje o razvoju i osuvremenjivanju prirodoslovnih muzeja u Hrvatskoj. Zbog svega toga jedan je od idejnih začetnika i prvi autor programske koncepcije djelovanja novoga Hrvatskog

sl.4. Milford Wolpoff, paleoantropolog i profesor antropologije na Sveučilištu u Michiganu i Jakov Radovčić prilikom izrade kataloga fosilnih ostataka krapinskih neandertalaca, Geološko-paleontološki muzej, oko 1986.

sl.5. Jakov Radovčić s fosilnim ostacima praslonoza iz Gornje Jelenske, Hrvatski prirodoslovni muzej, oko 1994.

sl.6. Jakov Radovčić s donjim čeljustima neandertalaca iz Krapine snimljen za časopis National Geographic, Hrvatski prirodoslovni muzej, 1995.

prirodoslovnog muzeja koji 1986. nastaje integracijom triju zagrebačkih muzeja (Geološko-paleontološkog, Mineraloško-petrografskog i Zoološkog muzeja). Iz tog vremena datira i dojmpljiva i maštovita izvedba natpisne ploče na pročelju Muzeja, čiji koncept potpisuju Željko Borčić, Željko Kovačić i Jakov Radovčić kao suradnik. Također, dao je i ideju za logotip Muzeja koji je dizajnirao Željko Borčić, a u upotrebi je i danas.

Hrvatsko muzejsko vijeće prepoznalo je Radovčićev stručni i znanstveni rad i doprinos muzejskoj djelatnosti te mu 1993. dodjeljuje zvanje muzejskog savjetnika.

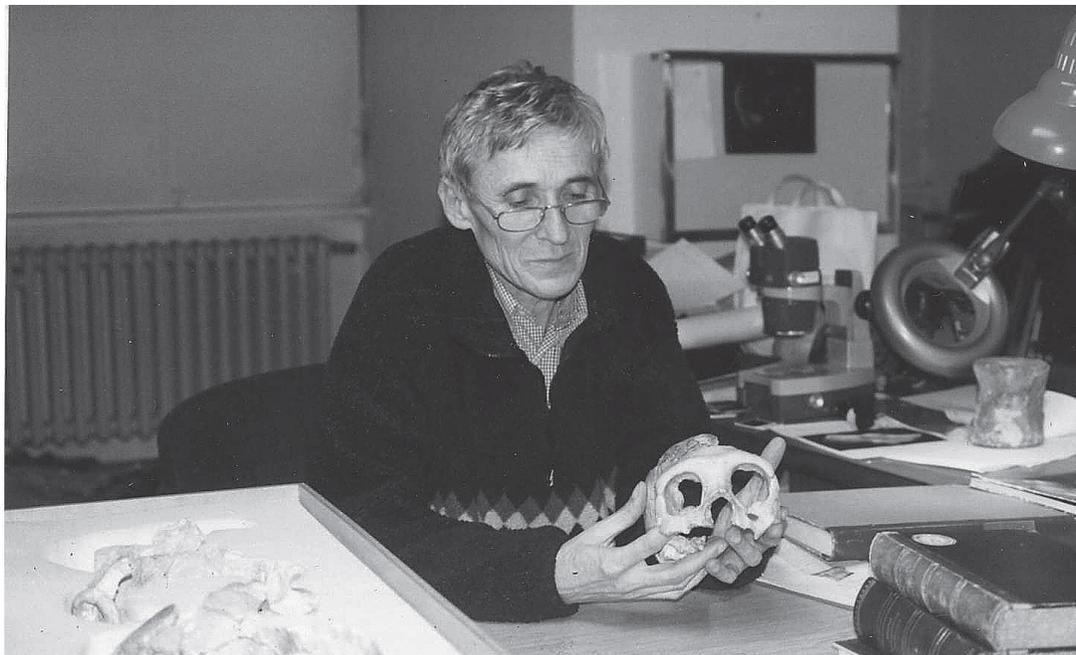
A iskustva i znanja prikupljena diljem svijeta dopunjavao je vlastitim idejama, stvarajući niz zapaženih izložbenih i znanstvenih projekata kojima je bio inicijator ili suradnik. Bio je autor, suautor, organizator ili suorganizator brojnih izložaba i nekoliko stalnih muzejskih postava u zemlji i inozemstvu.

Prvi Radovčićev veći muzejski autorski projekt bila je izložba *Razvoj čovjeka*, koja je na popularan i široj javnosti razumljiv način obrađivala složenu temu evolucije čovjeka. Osim u matičnoj instituciji u Zagrebu, izložba je u razdoblju od 1980. do 1985. gostovala i u mnogim drugim gradovima (Splitu, Skopju, Beogradu, Novom Sadu i Rijeci).

Jedna od njegovih značajnijih, u to vrijeme i vrlo zapaženih izložaba bila je *Krapinski pračovjek – spomenik svjetske baštine*, realizirana u ljeto 1987., u vrijeme studentskih sportskih igara – Univerzijade. Kako sam autor kaže, u skromnim prostorijama novoutemeljenog i još neadaptiranog Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja s razigranim, domišljatim i inovativnim arhitektom Željkom Kovačićem postavili smo tada veoma slojevitu i kontekstualno razvedenu izložbu.

Zapažen eksponat na izložbi bio je sunčani sat s ucrtanim svim vrstama hominida, uključujući i krapinskoga i modernog čovjeka, a vremenu sunčanog sata suprotstavljeno je vrijeme elektroničke revolucije, i to dvama ekranima na kojima je prikazivan kanadski antropološki film *Potruga za vatrom*. Zanimljiv je bio i prikaz kostura današnjeg čovjeka i zrcala, o čemu autor piše: *Radi morfološke usporedbe, izložen je kostur današnjeg čovjeka, koji ujedno s duhovito postavljenim ogledalom u stanište, uspostavlja odnos sa suvremenošću, uvlačeći svakog posjetitelja odrazom vlastitog lika u muzejsku priču.*

Ipak, najvažniji originalni predmet izložbe bila je ženska lubanja u svjetskoj literaturi poznata kao „Krapina C”. Pridodamo li tome činjenicu da se na izložbi reproducirao i hologramski prikaz te iste lubanje, onda je komentar kritičara Igora Šuljića u tada popularnome magazinu *Start* posve opravdan. Naime, on je napisao kako *nije neumjesno pretpostaviti da će neka buduća povijest osmišljenog muzejskog djelovanja u Hrvatskoj počinjati upravo tom izložbom*. Svakako, ta je izložba bila svojevrsan iskorak u muzeološkom smislu jer su na njoj primijenjena nova znanstvena i tehnološka rješenja, kao i drugačiji likovni pristup interpretaciji muzejske prirodoslovne građe. Autor likovnog rješenja izložbe bio je tada mladi arhitekt Željko Kovačić, kojemu je to ujedno bio i početak uspješnog angažmana u likovnom oblikovanju muzejskih ekspozicija, ali i nagovještaj dugogodišnje kreativne i prepoznatljive suradnje Radovčić – Kovačić.

Kao takva, izložba nije ostala nezamijećena od publike, stoga je, proširena dodatnim eksponatima, ponovljena 1988. u povodu Svjetskoga kongresa antropologa i etnologa u Zagrebu.

Jakov Radovčić sudjelovao je i u organizaciji i realizaciji izložbe *Neandertalci i počeci Europe (Die Neandertaler und die Anfänge Europas)* 1993. u Željeznom (Eisenstadt), u Austriji. Izložba je nastala suradnjom nekoliko europskih muzejskih institucija: Landesmuseum Burgenland (Eisenstadt), Naturhistorisches Museum Wien, Arheološkog muzeja Zagreb i Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja Zagreb. Život neandertalaca prikazan je fosinim nalazima iz Krapine, što je pridonijelo samom značenju izložbe i velikom publicitetu.

Izložba *Stoljeće geoloških karata Hrvatske* (Zagreb, 1994.) donosi pregled geoloških karata od 1850. do 1950. iz bogatog fundusa Geološko-paleontološkog odjela Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja, s osobitim naglaskom na početke geološkog kartiranja na našim područjima. Izložba je bila namijenjena široj kulturnoj i znanstvenoj javnosti, a bila je pokušaj „prevođenja” znanosti na jezik dostupan muzejskim posjetiteljima. Uz stare geološke karte bio je prikazan i 3D model šireg područja grada Knina sa svim geološkim pokazateljima koje je moguće iščitati iz geološke karte.

Jakov Radovčić bio je i jedan od suradnika na velikoj izložbi *Znanost u Hrvata*, postavljenoj u Klovićevim dvorima (Zagreb, 1996.). Izložba je otvorena u povodu 120. obljetnice nastave prirodoslovlja i matematike na Zagrebačkom sveučilištu. Kroz presjek povijesti prirodoslovnih disciplina i znanstvenih dostignuća u Hrvata prikazani su i portreti znamenitih hrvatskih prirodoslovaca, među kojima je važno mjesto zauzeo Dragutin Gorjanović-Kramberger, a taj je segment osmislio upravo Jakov Radovčić.

U sklopu međunarodnih suradnji dao je i svoj doprinos izložbi *Lovci na mamute* (Postojna, Ljubljana, 1996. – 1997.), kao i izložbi *Gesucht: Neandertaler / 150 Jahre evolutionärer Spurensicherung (Traži se: neandertalac / 150 godina evolucijskog traganja za pračovjekom)* (Beč, 1998.). Ista izložba, ovog puta pod nazivom *Neandertalci iznova*,

sl.7. Jakov Radovčić s lubanjom mlade neandertalke Krapina 3, najcjelovitijim nalazom s Hušnjakova, Hrvatski prirodoslovni muzej, 1998.

sl.8. Jakov Radovčić i arhitekt Željko Kovačić, autori Muzeja krapinskih neandertalaca, pored makete budućeg muzeja na mjestu današnjeg muzeja, 1998.

sl.9. Jakov Radovčić tijekom postavljanja skulptura rekonstrukcija krapinskih neandertalaca francuske kiparice Elizabeth Daynès, Muzej krapinskih neandertalaca, Krapina, 2009.

sl.10. Jakov Radovčić na snimanju dokumentarnog serijala HRT-a *Tragovima pračovjeka* (urednik Marijan Bušić), Dugi otok, 2005.

postavljena je 1999. u Zagrebu u povodu obilježavanja 100. obljetnice otkrića krapinskih neandertalaca, a stručnu obradu, koncepciju i dopunu potpisuje Jakov Radovčić.

Svoj doprinos suvremenoj muzejskoj prezentaciji hrvatskog prirodoslovlja Jakov je „ugradio” i u *Kamenospisna karta* (Zagreb, 2003.), smještenu u atriju Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja. Karta je kameni mozaik sastavljen od kockica autohtonih stijena koje potječu iz svih krajeva Hrvatske ili, kako je sam autor naglasio, *kamenospisna karta kao mozaični kameni oslik geologije hrvatskog ozemlja heraldički je znak muzejskog fundusa i naše prirodoslovne baštine*.

Na poziv svog prijatelja i kolege Ivana Cvitkovića Tomeka, tadašnjeg ravnatelja Muzeja Brdovec, Jakov se rado odazvao i zajedno s kolegama iz Geološko-paleontološkog odjela HPM-a, postavio izložbu *Brdine marijagoričke: geološka prošlost i najstariji tragovi života okolice Brdovca i Marija Gorice* (Brdovec, 2003.), na kojoj je znanstveno-stručno obrađen vrlo važan segment najstarije prošlosti brdovečkog kraja.

Bio je suradnik u organizaciji i postavljanju nekoliko međunarodnih paleoantropoloških izložbenih projekata (New York, 1984.; Herne, 2005.; Bonn, 2006.) te u postavljanju muzeja u Zagrebu, Samoboru, Iluku itd.

Najznačajniji i najzahtjevniji autorski angažman Jakova Radovčića svakako je bila ideja i razrada stručne koncepcije nedvojbeno najsuvremenijeg muzeja u Hrvatskoj – Muzeja krapinskih neandertalaca u Krapini, koji je vrhunac njegove svekolike djelatnosti.

Uvod u to veliko muzejsko ostvarenje bilo je obilježavanje 100. obljetnice otkrića krapinskog pračovjeka 1999., s Jakovom kao predsjednikom Organizacijskog odbora.

Uz tu obljetnicu organizirao je međunarodni znanstveni skup *Krapinski neandertalci i evolucija čovjeka u srednjoj Europi*, na kojemu je sudjelovalo stotinjak priznatih paleoantropologa iz petnaestak zemalja svijeta. Uza sve to, koordinirao je mnoge stručne, muzeološke i paleoantropološke djelatnosti vezane za izgradnju novog muzeja u Krapini, što će biti njegova glavna preokupacija i nekoliko idućih godina. Spoznavši važnost paleoantropološkog lokaliteta Hušnjakovo u svjetskim razmjerima, shvatio je potrebu nove i suvremenije prezentacije pojavnosti i načina života krapinskih neandertalaca. Stalno je tvrdio: *Krapina je lokalitet svjetskog značaja i tu moramo napraviti svjetski muzej. Moramo biti ponosni na svoju baštinu i tu izraditi spomenik hrvatskoj znanosti i Gorjanoviću-Krambergeru*.

Nakon više od dva desetljeća predanog rada na realizaciji zamišljene koncepcije, Muzej krapinskih neandertalaca konačno je 2010. otvoren za javnost. Kako je već spomenuto, autorsku koncepciju Muzeja, kao i scenarij postava, izradio je Jakov Radovčić, dok arhitektonski projekt i likovni postav potpisuje Željko Kovačić. Tijekom višegodišnje suradnje i niza zajedničkih izložbenih projekata Jakov i Željko bili su već dobro „uigran” tim, međusobno su se prožimali, dopunjavali te konstruktivnim dijalogom i propitivanjem pokušavali zamišljenu ideju dovesti gotovo do savršenstva, što im je na kraju i uspjelo. Pri kreiranju novog postava muzeja u Krapini Jakov je kao vrsni paleoantropolog preuzeo zadaću implementacije brojnih fragmenata krapinskih neandertalaca u kontekst kako bi posjetitelji dobili što vjerniju sliku života tih pradavnih ljudi. Stoga je, uz unaprijed razrađeni koncept, zajedno s Kovačićem, pomno birao način prezentacije i osvjetljenja, kao i modus prikazivanja u različitim medijima – legendom, filmom, fotografijom...

Postav Muzeja, baš onakav kakvim su ga autori zamislili tijekom višegodišnjeg osmišljavanja, ostvaren je mnoštvom kontakata i više nego uspješnih suradnji sa stručnjacima iz svih područja, počevši od najboljih svjetskih paleoantropologa preko računalnih stručnjaka do biranih umjetnika različitih profila.

Jakov Radovčić bio je jedan od inicijatora i realizatora velikoga međunarodnog europskog projekta *The Neandertal Tools (TNT)*, kojim je tijekom razdoblja 2004. – 2006. obavljena digitalizacija i tomografsko skeniranje paleolitičkih ljudskih ostataka s poznatih lokaliteta iz Francuske, Belgije, Njemačke i Hrvatske. Bio je to prvi projekt za koji su Hrvatskoj doznačena znatna sredstva Europske unije u sklopu programa „informatičkog društva”.

Cilj projekta bila je digitalizacija predmeta iz Zbirke krapinskog pleistocena te 3D rekonstrukcija i izrada posebnog softvera. Time je stvorena mogućnost da ta iznimno vrijedna građa postane dostupna mnogim svjetskim stručnjacima putem vrlo slojevitih i razvedenih sustava baznih podataka globalnih elektroničkih medija.

Jakov Radovčić je, samostalno ili u suautorstvu, objavio nekoliko monografija, a među prvima su: *Gorjanović-Kramberger i krapinski pračovjek / Gorjanović-Kramberger and Krapina Early Man* i *The Krapina hominids: an illustrated catalog of skeletal collection*, tiskane 1988., a slijedile su brojne druge.

Dakako, objavio je i velik broj znanstvenih, popularnoznanstvenih i stručnih radova u Hrvatskoj i inozemstvu. Mnogi od njih objavljeni su u najuglednijim svjetskim časopisima kao što su *Nature* i *Science*. Brojni su i njegovi novinski istupi, radijske i televizijske emisije, javna predavanja, predstavljanja stručnih i znanstvenih publikacija te organizacija nekoliko velikih znanstvenih i stručnih skupova. S urednikom HRT-a Marijanom Bušićem veže ga autorski rad na scenariju serijala *Tragovima pračovjeka*, koji obrađuje temu ljudskog podrijetla, s naglaskom na postanku neandertalskog čovjeka, ali i iskreno prijateljstvo. Suradivao je i u znanstvenim programima uglednih inozemnih televizijskih kuća (TV Slovenije, ORF-a, WDR-a, BBC-ja, National Geographic TV-a, Discoveryja itd.).

sl.11. Jakov Radovčić sa svojim kolegicama Katarinom Krizmanić i Nedom Prij Šimić iz Geološko-paleontološkog odjela, Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb, 2012.

sl.12. Otvorenje novog stalnog postava Antropološkog odjela Prirodoslovnog muzeja (Naturhistorisches Museum Wien) Beč, 2013.

Bio je član uredništava nekih uglednih znanstvenih časopisa (primjerice, *Geologia Croatica*), kao i muzeoloških časopisa (*Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* i *Informatica Museologica*), a uredio je i nekoliko monografija i drugih izdanja matične kuće i Hrvatskoga prirodoslovnog društva.

Jakov Radovčić bio je član Hrvatskoga geološkog društva te istaknuti član Hrvatskoga muzejskog društva. Bio je predsjednik Saveza muzejskih društava Hrvatske, a svoj doprinos dao je i radom u Hrvatskome muzejskom vijeću tijekom nekoliko mandata. Bio je i član Povjerenstva za izradu Nacrta Zakona o muzejskoj djelatnosti te predsjednik i član Povjerenstva za muzejsku djelatnost muzejsko-galerijskog sektora Ministarstva kulture RH i Grada Zagreba. Također je bio član Savjeta za paleontologiju čovjeka u Parizu, kao i Asocijacije američkih fizičkih antropologa.

Za doista predan i svestran rad nisu izostale ni brojne nagrade: od 1996. Jakov Radovčić nositelj je odličja Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića, koju mu je uručio predsjednik RH dr. Franjo Tuđman. Godine 2009. uslijedila je nagrada Hrvatskoga muzejskog društva za životno djelo *Pavao Ritter Vitezović*, dodijeljena za njegovu cjelokupnu muzejsku djelatnost, te potom Godišnja nagrada Hrvatskoga antropološkog društva, medalja *Dragutin Gorjanović-Kramberger*, koja se dodjeljuje za iznimna znanstvena ostvarenja i doprinos antropološkoj znanosti u Hrvatskoj. Godišnju nagradu Hrvatskoga muzejskog društva za 2010. za autorski projekt i realizaciju Muzeja krapinskih neandertalaca u Krapini dobio je zajedno s arhitektom Željkom Kovačićem.

I još jednu nagradu, možda i najmiliju – *Milu Gojsalić*, za očuvanje baštine i opstojnost identiteta Poljica dobio je 2019., uz zanimljivu napomenu: *Najteže je biti – prorok u svome selu. Jakovu Radovčiću je i to uspjelo*. I ne samo to, nosio je i titulu časnoga poljičkog kneza, predsjednika zavičajne Udruge zagrebačkih Poljičana *Sveti Jure* u Zagrebu, promovirajući važnost očuvanja baštine i života u Poljicima.

Jakov je dobio i svoje mjesto u Personalnom arhivu zaslužnih muzealaca Muzejskoga dokumentacijskog centra, gdje su zastupljeni najznačajniji muzejski djelatnici koji su svojom ulogom, radom, stručnošću, znanjem, muzejskim i kulturnim programima te uspjesima u zemlji i inozemstvu obogatili kulturnu povijest Hrvatske.

Nakon svega navedenoga vidljivo je da je Jakov bio iznimno posvećen svom poslu, prepun ideja, nadasve kreativan i uvijek barem malo ispred vremena. U svojim projektima, kao i na izložbama, primjenjivao je najnovija dostignuća suvremene tehnologije, nove medije, lasere, holograme, 3D prikaze..., baš kao što je to u svoje vrijeme činio i glasoviti paleoantropolog Dragutin Gorjanović-Kramberger, koji se prvi u svijetu koristio rendgenskim zrakama u analizi građe fosilnih kostiju. Osim toga, predmet njihovih istraživanja, profesionalni put i opredijeljenost, uvelike su se podudarali, pa stoga i ne čudi da je Jakovu Kramberger u mnogočemu bio uzor.

Jakov je smatrao da obrazovanje mora biti inovativno, a ne rutinsko, što je djelomice posljedica američke škole, koja mu je promijenila prijašnji način poimanja struke i samog konteksta predmeta istraživanja. Primjenom novih paradigmi geološke i paleontološke znanosti pokušavao je promijeniti dotadašnji pristup interpretaciji evolucijskih teorija. Svoj posao nikad nije doživljavao kao opterećenje već kao zanimanje, gotovo poput hobija koji je na različite načine proživljavao njegov život. Sve što je Jakov radio, radio je promišljeno i temeljito, u sve što bi pokrenuo ulagao je nevjerojatnu energiju i znanje... Nije volio kad se nešto radilo „ofrlje i na brzinu“, nije priznavao diletantizam ni površni pristup rješavanju određenih problema, u sve je ulazio s potpunom posvećenošću i visokom razinom razumijevanja. U nastojanju da određene stručne i znanstvene teme približi „običnom puku“ pronalazio je različita rješenja i objašnjenja pokušavajući se ne koristiti tzv. udžbeničkim znanjem.

Jakov nije bio jednostavan čovjek, niti postoji jedna riječ koja bi ga precizno opisala i doista ga je teško svrstati u određeni kalup. On jednostavno nije pripadao nikakvom stereotipu. Bio je poseban i svoj, karizmatičan, odlučan, a njegovi dalmatinski geni, s naglašenim poljičkim ponosom i prkosom, sjedinjeni s bogatom erudicijom i osebnim stilom, izdvajali su ga iz standardnih okvira i izdizali iznad razine običnosti, što mu je katkad možda bivalo i teret, ali gotovo je uvijek pridonosilo originalnosti i prepoznatljivosti njegova rada.

Fotografije: Foto-dokumentacija Geološko-paleontološkog odjela Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja i privatna foto-dokumentacija

Zahvaljujemo našoj kolegici Davorki Radovčić na ustupljenim dragocjenim informacijama i fotografijama iz privatnog albuma.

Ispod markantne vanjštine, ozbiljnosti i, naizgled, strogoće Jakov je krio i drugačijega sebe. Znao je biti iznimno duhovit, kadšto i nježan i brižan, otkrivao je emocije načinom na koji je govorio i gestikulirao, izrazima lica iz kojih se dalo sve iščitati – i zadovoljstvo, i ljutnja, i dišpet, i razočaranje, i ponos...

I premda je bio svjetski čovjek u pravom smislu tog izraza, volio je Jakov sve ono čemu je pripadao: svoje Kostanje i Poljica, svoju Dalmaciju, svoj Zagreb, svoju Hrvatsku i svoj Muzej, a iznad svega svoju obitelj. Nije se libio sve to i isticati, a najdraži citati, u slobodnom izričaju, bili su oni njegove *pokojne babe*, primjerice: *Cure, nemojte se čuditi, „sidine u glavu, pamet u stranu”, rekla bi moja pokojna baba*. Međutim, nije bilo baš tako: premda su ga sjedine dobro osvojile, pamet ga je odlično služila. Mislio je brzo, zaključivao još brže, rečenice nizao kao iz rukava, a o pisanju da i ne govorimo. Bili su to dugi i zamršeni rečenični sklopovi koje je trebalo moći pratiti, ali nikad nisu gubili smisao.

Lijepo je bilo raditi s Jakovom u Muzeju, svjedočiti njegovu profesionalnom putu, razglabati s njim o stručnim ili samo o svakodnevnim temama i čakulati uz jutarnju kavicu i često slušati komentar: *Najljepši je posao u Muzeju, zato, cure, kad idete prema Gornjem gradu, svratite na Kamenita vrata i upalite svijeću za taj dar...* Svega se toga rado i s nostalgijom prisjećamo.

I zato, upalit ćemo još pokoju svijeću za zahvalu, ali i za Jakova koji nas je napustio *jednoga sparnog ljetnog poslijepodneva*, baš kao u rečenici¹ što je najavljivala Gorjanovićevo otkriće krapinskog pračovjeka, koju je toliko volio spominjati.

Nije rijetkost da se životni krug zatvori točno na istome mjestu gdje je i započeo, pa tako i Jakov danas počiva u svom rodnom Kostanju, nedaleko od svoje kuće, svog vrta i svoje smokve...

Primljeno: 5. studenoga 2021.

IN MEMORIAM: JAKOV RADOVČIĆ MSc, (JULY 2, 1946 – JULY 27, 2021)

Jakov Radovčić was born on July 2, 1946 in the village of Kostanje close to Omiš, Croatia. He was educated in nearby Split and took a BSc degree in geology from the Faculty of Science at the University of Zagreb. He obtained his Master degree from the Department of Biological Sciences at the University of Illinois at Chicago. Thereafter, most of his career was spent at the Department of Geology and Palaeontology of the Croatian Natural History Museum in Zagreb.

The scientific and museum work of Jakov Radovčić revolved primarily around the Krapina Pleistocene Collection, which Dragutin Gorjanović-Kramberger initially excavated, analysed and brought to the museum, where it is still housed today and serves as an invaluable scientific museum collection as well as important global reference material for the study of Neanderthals and of fossil humans in general. In this context, he collaborated with numerous international institutions, thereby collaborating with some of the world's leading palaeoanthropologists.

Jakov Radovčić was one of the creators of as well as the lead author of the revised programme for the new Croatian Natural History Museum, which was founded in 1986 by the fusion of three Zagreb museums. Within the museum, he was also the author or co-author, or organiser or co-organiser of numerous well received exhibitions and several permanent museum displays. The most important and demanding engagement of his work as a museum advisor was certainly the conception and realisation of the Krapina Neanderthal Museum in Krapina, Croatia, one of the most contemporary museums in Croatia as well as the culmination of his life's work.

Either individually or with a diverse range of collaborators, he published several monographs and numerous scientific, popular science and professional works in Croatia and abroad. Many of these works have been published in prestigious international magazines like Nature and Science.

During the course of his career, he received numerous prizes and commendations, including the decoration of the Order of Danica Hrvatska bearing the image of Marko Marulić, the Pavao Ritter Vitezović Prize of the Croatian Museum Association for Lifetime Achievement, the annual prize of the Croatian Anthropological Society, and the Mila Gojsalić Prize for the preservation of the heritage and the continuance of the identity of the Poljica region in Dalmatia, Croatia. Together with architect Željko Kovačić, he also won the annual prize of the Croatian Museum Association for 2010 for their design and realisation of the Krapina Neanderthal Museum.

Jakov Radovčić was one of a kind: special, charismatic, and decisive. His Dalmatian genes, bearing the very clear pride and defiance of Poljica, in combination with his rich store of learning and idiosyncratic style, elevated him above, but did not isolate him from the ordinary. This same combination was sometimes perhaps even a burden to him, but almost always contributed to the originality and recognisability of his work. Retired, but still active, Jakov Radovčić left us on July 27, 2021, in Zagreb, Croatia.

¹ Knjiga Jakova Radovčića *Gorjanović-Kramberger i krapinski pračovjek* započinje rečenicom koja glasi ovako: *Jednoga sparnoga ljetnog poslijepodneva – prema bilješama onih koji se sjećaju tog dana – „čedno mjestance ubavoga Zagorja” uzbudila je vijest da je u njegovoj neposrednoj blizini nekoć davno živio pračovjek.*